

A HÁZ, AMELYBEN SZERETTEM VOLNA MEGSZÜLETNI

A szülőföld mindálunk szűk világ. Addig tart csak, hogy odább nem ereszt. Mint az a ház, amelyben szerettem volna megszületni. Akarja az ember vagy nem, hordozza, mint a keresztet, vagy éppen zsebre is vághatja a maga gyönyörűségére. A tekintet egyetlen körülfordulással mindent szemügyre vehet, amit csak akar. Olyan a táj, mint a tenyér. Nyitva van. Az ég fölötté éppen akkora, amennyi azon elfér. Semmi sincs kőcövekelve. Aki szállni akar, fordulhat a világban, mint a vándorbogáncs. Jobb, ha az ember csak a szemét mereszti, úgy elláthat messzebb is. Az alföld nagy, és be van zárva a lélekbe.

Azt mondták, itt születtem. Mint egy soha nem volt első gyermekkor tárgyakká vedlett játékai — karok, arcok, reves fatuskók az Érben, zenélő káka, kolompos állatok, valahol egy fehér torony, belát-hatatlan szik mező és a füstölgő homok őrzik idegenné lett rovásírással a tájat s a nagymama arcát. A tárgyak, színek, érzések mind belőle fakadtak, mintha ő maga lenne a szülőföld. És nem hagyta magát kiismerni. Meghalt, mielőtt parancsot kaptam volna a megismerésre és az igazságra. A világ olyan volt, mint nagyanyám lehetett. Ennek a világnak nem volt éjszakája. Éjszakákra nem emlékszem. Örökké sütött a nap. Minden emlékem napsütés.

Amikor később megmutatták szülőházamat, nem ismertem rá. Egyetlen emlék sem köt hozzá. Abban a házban sohasem laktam. Zsüpfedeles ház volt, zsalu nélküli ablakszemekkel. Pontosan két szeme volt, mint az embernek. Falumban minden ház két szemmel bámészkodott az utcára. Ez olyan természetes. Éjszaka ráhúzták a zsalut, olyankor aludt a ház is. A mi házunk soha nem aludt. Mindig az utcát nézte, nem tudom, miért. Egyszer később, fényképet szerettem volna készíteni szülőházamról. A kép mégsem készült el. Olyan lett volna, mintha egy vadidegent kellett volna szemből lefényképeznem. Zsüpfedele illetlenül ép volt, s egy csöppet kihúzta magát a többi viskó között. Talán mert iskolának építették.

Jobban szerettem a többi, szeder- és ecetfák oldalán pipáló házat. Megsuvadt, szemükbe lógó kucsmáik alatt talán nem is csináltak egyebet, mint pipáltak és ráérték. Mesébe illő egyformaságuk kétségbe ejtheti a szociológiát, a történelmet vagy magát az időt is, de a gyermek lelkét soha. Ilyen falu talán nincs is az egész világon, és nem is volt soha. Jó emberek lakták. Az utca két oldalán palló futott magas cölöpökön, egyetlen szál deszkából. Két haragos nem mehetett el azon egymás mellett. Neveket nem őriztem meg. Arcokat sem. Mintha mindenkit hátulról látnék. Férfiak és nők festett, szürke vászondarócban, mint az elítéltek. Nem szerettek, és nem is akartak különbözni. Azt hiszem, ma is csak muszájból vallanának színt. Az egyetlen anyakönyv a temető. Aki itt született, oda van beírva, a bodzasövényvel elkerített anya-

könyvbe. Szülőházam helyett a falut fényképeztem le. Egyetlen utca. Egy felvételen elfért az egész.

Énekszót hallok: „Megugrattak Hortobágyon a karámból egy csikót...” Forró napok tüzelnek. Ezer nap. Százezer nap. Napraforgók. Azóta is napraforgók kísérnek mindenütt. Picasso napjának is napraforgó-szírmái vannak, és emberarca. Körülvesznek a napraforgók. Mind felém fordul, rám bámul. Nincsenek égtájak. Semmi sincsen tőlem keletre vagy nyugatra. Kelet, nyugat, dél és észak hazug égtájak. Bármerre csálnak az utak, a napok csak engem figyelnek, és a nóta nem hallgat el. Láttam a sarlóval lefejezett napraforgókat. Fekete könnyeket sirtak, amint top-top-top kurta somfabottal csépeltek nagyapám udvarán, azok a szürkedarócos emberek. Együtt énekeltek, és siratták a csikót, amit elkötöttek Hortobágyon. Az emberek. És a napraforgók.

Nagyapám házában szerettem volna megszületni. Nagy ház volt, udvarán a fél falu telket hasíthatott volna. A magas tornácot öles oszlopok gyámolították. Bádogteteje volt. A rozsdacette tető égbe szökött, mintha templom lenne. A teremnek beillő szobák használatlanul hevertek már emlékeimben is. Az egyik szobában gúzsba csavart kender állt halomban, mintha a jófonó lányt várná, akit majd elvisz egyszer egy királyfi, és zöldesszürke illata volt, mint a tömjének. Azt hiszem, azt a kendert sohasem fonták meg. A kenderkazal rég kinőtt a tetőn vagy a kéményen, és kenderszakállú lidércek hordták el. Leginkább a búzás szobát szerettem nagy csendjével. A búza is a földön hevert óriási kupacban. Delelő nyáron hemperegni lehetett a hús búzaszemek között, és ha beleturkáltam a csiklandó, zizegő életbe, mindig kincsre lettem. Elfeledett gyümölcsöt lehetett előbányászni, inkább csak körtét, amit ott érleltek fügeédessé, vackorból. Találtam döglött egeret is, a legnagyobb kincs mégis egy öklömnyi sárgadinnye volt. Még mélyebbre ástam el a búzában, hogy egyedül az enyém legyen, de megtalálták, és nekem adták. Az ízére nem emlékszem.

Nagyapám meghalt születésem előtt. Hétszilvafás úr volt, de szilvafáit megölte a szik, mint a lábát a köszvény. Lábát örökké dézsában áztatta, forrázott zabpelyva között. Csak a forró napsütést szerette. Egész nap fonott háncsszékében ült a tornácra, amíg csak le nem bukott a nap. Nem vágytam rá soha, hogy ismerjem, pedig azt mondják, rá hasonlítok. Lehet, éppen azért. Ábrók bácsihoz akartam hasonlítani. Ábrók bácsi kétméteres óriás volt. Biztosan ismertem őt, a nagybátyám volt, mégis, inkább elképzelttem magamnak. Ábrók bácsi jó óriás volt. Mint a lebegő szikla, örökké rettegett, hogy lezuhan, és mindent elpusztít, amihez hozzáér. Az üvegpohár összeroppant gyengéd ujjai között, pedig mennyire vigyázott, nehogy eltörje! Halkan sem tudott beszélni, de ha kiabált, a szomszéd borjúja ijedtében a kútba ugrott. Nem igaz, hogy nagyokat mondott, csupán nem tudott kicsit mondani. Ha azt mondta: „akkora ripám termett, mint egy lú”, senki nem értette félre. Az Ér szittyó televényében a répa mindig nagyra nőtt. Ha megindult, öklei mint tehetetlen bunkók, szörnyű súllyal himbálóztak. Egyszer vas-kölöncét kötözött csuklójára, hogy ne himbálózzék annyira a keze. Félt a saját erejétől, az volt egyetlen ellensége. Soha senkit nem ütött meg. Gyakran elbúsulta magát, hát bedöndült a szatócshoz, aki rossz bort is árult. E célból kecskelábú asztal állt a sarokban, deszkalóccával. A boltos

inált a cigányokért. A cigányok az egyetlen iparos-dinasztia voltak a faluban. Vályogot vetettek, házat építettek, sülőkemencét módoltak s minden egyebet. Csíkot halásztak az Érben, haját vágtak, padlót döngöltek és tapasztottak családostól, és megalkudtak döglött dísznóra, baromfira is. Pereputtyostól jöttek egy szál hegedűvel, a többiek leültek a fal mellé, és kézzel verték a taktust. Abrók bácsi megittatta velük a borát, a purdékknak cukrot adatott. Ő maga nem ivott, csak rákönyökölt az asztalra, s a primást a vállára ültette: „ide húzd a fülembe, koszos“, és húzatta, amíg a lelke megtelt békével.

Soha nem láttam az Abrók bácsi sírját. Halálát eltitkolták tőlem, pedig biztosan nincs a halálában semmi különös. Úgy halt meg, mint a nagyapám, vagy akárki más, akit beírnak az anyakönyvbe. Mégis van benne valami halhatatlan. Talán nincsen is sírja, csupán elhamvadt az időben. Hogyan is lehetne a vágyakból és látomásokból tákolt, félig sem igaz emlékeket temetőből előhívni. Lehet, hogy most is engem hallgat, vagy az anygal purdékát nézi, amíg megnyugszik a lelke. Anyám azt mondja, hogy Abrók bácsit én találtam ki magamnak, nagyapám helyébe. Nem tudom, mi az igazság. Nagyapámat csak egy képről ismertem. Szőke Kossuth-szakállát kikezdte a salétrom a falon. Hullábrázata volt és lila orra. Örökösen elnézett a fejem felett. Őt nem lehetett szeretni.

Később, amikor messzire kerültem a háztól, amelyben szerettem volna megszületni, anyám álmodt: „azt álmodtam, hogy patkányok rágják odahaza a falat.“ És jött a távirat, hogy nagyanyám meghalt. Azután az anyám ismét azt az álmodt látta, és akkor meghalt Ilus. Majd meghalt Irén. A patkányok sorra mindenkit elrágtek a házból. Anyám nem álmodott többet, és a ház lakatlan maradt.

Rejtőzés

Valamiért mindig rejtőznöm kellett
hogy meg ne ismerjenek Úgy tudom
anyámnak sem szabad felismernie engem

Először egy csecsemőben rejtőztem de
mihelyt kezdtek küismerni szokásaimat
csúszni — mászni — törni — zúzni kezdtem
Attól kezdve mindenkinek
zavaros fogalmi lettek rólam
s mindaz amit korábban rámsütöttek
elvesztette értelmét
Rossz lettem mint a bűn
Vizes és száraz kötélből
szövögették jövőmet
ám elfogott a szenvedély
a szépen rajzolt betűkért
és mire szegény tanítóm
példaként mutathatott volna rám
a megismerés gyalázatára
már a szavak értelmével kacérkodtam
a kiütlak és az illem rovására

Elragadt a képzelet és
mindent meg akartam próbálni
Anyám aggódó keze siratta
s tönkrement ábrázatom
kivívott hírhedségemet a tapasztalásban
míg úgy döntöttek — lesz belőlem valami
Ekkor a felnőttek szokásaiba rejtöztem
piáltam — kártyát kevertem — cigarettáztam
a lányokat zaklattam míg nem
mindenki lemondóan legyintett
Mielőtt kocsmahősnek ismertek volna
tiltott könyvekbe bújtam
eszmék mögé rejtöztem
Szent lázadónak prófétának néztek de
senki nem tudta hol jár az eszem
Már-már nagy jövőt jósolgattak midőn
civisruhát öltöttem és
aprópénzre váltottam hivatásomat
Megkomolyodtam Dolgozni kezdtem
Csak az volt hátra hogy a társadalom
oszlopa legyek Épp ideje volt
elvágni a fát magam alatt
Végül is a társadalom kivetett
Magányomban száműzött játékokat faragtam
ekkor azt hitték nagy lélek vagyok
Játékaimat bálványnak nézték
Tisztelői is akadtak ám hamarost
megtudták hogy ateista vagyok
Megfosztottak játékaimtól
Cinizmussal vádoltak de én
hittem hivatásomban — hogy soha senki
nem szabad felismerjen ezért
bölcességből kötöttem álszakállt
abba fontam mosolyomat és sírásomat
Ha az illúziótlan kíváncsiság
ezt is letépi rólam — bohócsipkának
fejemre húzom az eget a fellegekkel
Koponyámon cédrusfaerdőt növesztek
Goromba félpapucsnak felveszem a földet
Gomblyukamba virágos mezőt akasztok
Hátamra ragasztom púpnak az Olimposzt
az istenekkel együtt
— bár elég gondatlanok
gyakran zűröznek és minduntalan
az Iliászt akarják játszani
az én hátamon —

és végleg elrejtezem